SUMMATIVE ASSIGNMENT 1	
GRADE-VII	SUBJECT – SANSKRIT
SYLLABUS – LESSON-1 TO 8	

अपठित-अवबोधनम

प्र-1 अधोदतं प्रत्येकं अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान उत्तरत लिखत-

1- समाचारपत्रम जीवनस्य अनिवार्यम अङ्गम जातम। प्रातः भवति सति दैनिकं समाचारपत्रम गृहे गृहे आगच्छति। गृहस्य सदस्याः समाचार-पत्रस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति। जनकः समाचारं पठितुम इच्छति,पुत्रः खेल-समाचारम ज्ञातुम उत्सुकः। समाचार-पत्रे न केवलं देश-विदेश-वार्ताः राजनीति-अर्थनीति-समाचाराः परं लेखाः कथाः कार्टून-चित्राणि अपि सन्ति। समाचारपत्र-पठनेन ज्ञानवृद्धिः अपि भवति। बालाः युवकाः,वृद्धाः,गृहिण्यः सर्वे किञ्चित रुचिकरम अत्र लभन्ते। समाचार-पत्राणि विविधासु भाषासु प्रकाश्यन्ते।

क- एकपदेन उत्तरत-

1-किम जीवनस्य अनिवार्यम अङ्गम जातम?

उत्तर------------------------

2-कः खेलसमाचारान ज्ञातुम उत्सुकः?

उत्तर------------------------

3-कानि विविधासु भाषासु प्रकाश्यन्ते?

उत्तर------------------------

4-समाचारपत्र पठनेन किं भवति?

उत्तर------------------------

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत-

1- समाचार पत्रे किं किं भवति?

उत्तर--

2- के समाचारपत्रे किंचित रुचिकरम लभन्ते?

उत्तर--

ग- विलोमपदानि लिखत-

प्रातः ----------

आगच्छति ----------

2- पुरा दशरथः अयोध्यायाः नृपः आसीत। तस्य चत्वारः पुत्राः आसन। तस्य पुत्रेषु ज्येष्ठः पुत्रः श्रीरामः शस्त्रविद्यायां शास्त्रेषु च निपुणः आसीत।तस्य भार्या सीता आसीत।सा जनकस्य सुता आसीत। दशरथस्य आदेशेन रामः चतुर्दशवर्षानि अरण्य अवसत। यदा चतुर्दश वर्षाणां पश्चात ते अयोध्याम प्रत्यागच्छन तदा अयोध्यायां जनाः प्रसन्नाः अभवन। जनाःस्वगृहान दीपकैः अभूषयन।

क- एकपदेन उत्तरत-

1-दशरथः कस्याः नृपःआसीत?

उत्तर-------------------------

2-दशरथस्य जयेष्ठःपुत्र कः आसीत?

उत्तर-------------------------

3-जनां स्वगृहान कै अभूषयन?

उत्तर-------------------------

4-कृत जनाः प्रसन्नाः अभवन?

उत्तर-------------------------

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत-

1- श्रीरामः केषु निपुणः आसीत?

उत्तर--

2- सीता कस्य सुता आसीत?

उत्तर--

ग- संस्कृत नाम लिखत-

पत्नी ----------

पिता ----------

3- मथुरायां कंसःनाम नृपः आसीत।सः अतीव क्रूरः प्रजापीडक च आसीत।कंसस्य भगिनी देवकी आसीत। तस्या विवाहसमये आकाशवाणी अभवत-देवक्या अष्टमः पुत्रः कंसस्य संहारकः भविष्यति।कंसः देवकी तस्या पति वसुदेव च कारागारे अक्षिपत। कारागारे एव श्रीकृष्णस्य जन्म अभवत। वसुदेवः श्रीकृष्णं नंदगृहम अनयत। नन्दः यशोदा च श्रीकृष्णं पुत्रवत अपालयताम। श्रीकृष्णः स्वबालीलाया जनान विस्मितान अकरोत।

क- एकपदेन उत्तरत-

1-कंसः कस्याः नगर्या नृपःआसीत?

उत्तर-----------------------

2-सः कीदृशः नृपः आसीत?

उत्तर-----------------------

3-काः श्रीकृष्णः पुत्रवत अपालयताम ?

उत्तर-----------------------

4-काः कारागारे अक्षिपत?

उत्तर-----------------------

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत-

1- देवकी का आसीत?

उत्तर--

2- कंसस्य संहारकः कः भविष्यति?

उत्तर--

ग- संस्कृत नाम लिखत-

राजा ---------

बहिन ---------

4- कस्मिंश्चित ग्रामे एकः ईश्वरभक्तः आसीत।तस्य अभिधानं प्रहलादः आसीत। तस्य जनकः हिरण्यकश्यपः एकः दैत्यः आसीत। सः ईश्वरभक्तान हन्तुम इच्छति स्मः। अतः सः प्रहलादम अपि हन्तुम ऐच्छत। तस्य भगिनी होलिका प्रहलादं नीत्वा अग्नौ अतिष्ठत।

देववरदानम आसीत यत अग्निः ताम प्रज्वालियतुम न श्क्नोति। होलिका अग्नौ ज्वलिता अभवत परम प्रहलादः सुरक्षितः ईश्वरम स्मरन बहिः आगच्छन।

क- एकपदेन उत्तरत-

1-ईश्वरभक्तः कः आसीत?

उत्तर------------------------

2- दैत्यस्य नाम किम आसीत?

उत्तर------------------------

3- हिरण्यकश्यपः भगिनी नाम किम ?

उत्तर------------------------

4- प्रहलादः जनकस्य नाम किम??

उत्तर------------------------

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत-

1- यदा होलिका प्रहलादं नीत्वा अग्नौ अतिष्ठत तदा किम अभवत?

उत्तर---

2- देवदरदानम किम आसीत?

उत्तर---

ग- संस्कृत नाम लिखत-

पिता ---------

बहिन ---------

प-2 मञ्जूषातःपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत(

क (९ जलाशयम्, अचिन्तयत्, वृद्धः, दुःखिताः, कोटरे,वृक्षस्य, सर्पः, आदाय, समीपे ०

एकस्य वृक्षस्य शाखासु अनेके काकाः वसन्ति स्म। तस्य वृक्षस्य कोटरे एकः सर्पःअपि अवसत्।काकानाम् अनुपस्थितौ सर्पः काकानां शिशून्खादति स्म। काकाः दुःखिताः आसन्।तेषु एकः वृद्धः काकः उपायम् अचिन्तयत्। वृक्षस्य समीपे जलाशयःआसीत्।तत्र एका राजकुमारी स्नातुं जलाशयम् आगच्छति

स्म। शिलायां स्थितं तस्याः आभरणम् आदाय एकःकाकः वृक्षस्य उपरि अस्थापयत्। राजसेवकाः काकम् अनुसृत्य वृक्षस्य समीपम् अगच्छन्।तत्र तेतं सर्पंच अमारयन्। अतःएवोक्तम्-उपायेन सर्वं सिद्ध्यति।

ख- ९ खड्गेन, नासिकायामेव, वारंवारम्, दूरम्, मित्रता, मक्षिका, व्यजनेन, उपाविशत्, छिन्ना, सुप्तः, प्रियः|

पुरा एकस्य नृपस्य एकः प्रियः वानरः आसीत्। एकदा नृपः सुप्तः आसीत्। वानरः व्यजनेन तम् अवीजयत्। तदैव एका मक्षिका नृपस्य नासिकायाम् उपाविशत्। यद्यपि वानरः वारंवारम् व्यजनेनतां निवारयति स्म तथापि सा पुनःपुनः नृपस्य नासिकायामेव उपविशति स्म। अन्ते सः मक्षिकां हन्तुं खड्गेन प्रहारम् अकरोत्। मक्षिका तु उड्डीय दूरम् गता, किन्तु खड्ग प्रहारेण नृपस्य नासिका छिन्ना अभवत्।अत एवोच्यते- ‚ मूर्ख जनैःसह मित्रता नोचिता।

3-(फलानि, शाखासु, वायुम, प्रसन्नः, पथिकेभ्यः, विशालः, बीजरूपेण, नीडम)

अहं वृक्षः अस्मि। अहं परोपकाराय फलामि। अहं पूर्व बीजरूपेण आसम। अधुना अहं सघनः विशाल वृक्षः अस्मि। अहं पथिकेभ्य शीतलां छायां फलानि यच्छामि। खगाः आगच्छति। ते मम शाखासु उपविशन्ति। ते स्वशावकेभ्यः नीडम रचयन्ति। यदा ते कूजन्ति अहं नीडम भवामि। अहं सर्वेभ्यः शुद्धं वायुम च यच्छामि।

4-(भ्रमणाय, सूर्य, स्वकार्यम, विद्यालयम, पवनः, सुखकरः, खगाः, अनुभवन्ति, मनोहरम, पुष्पाणि)

प्रातःकालः अति सुखकरः भवति। वृक्षेषु खगाः मधुरं कूजन्ति। उद्यानेषु पुष्पाणि विकसन्ति। पवनः सुगन्धः शुद्धः च अस्ति। जनाः भ्रमणाय गच्छन्ति। यदा सूर्य पूर्वदिशायाम उदंय गच्छति, तदा दृश्यम मनोहरम भवति। प्रातःजनाः स्वकार्यम उल्लासेन कूर्वन्ति। छात्राः प्रसन्नमुखेन पठनाय विद्यालयम गच्छन्ति। सर्वे नवजीवनम इव अनुभवन्ति ।

रचनात्मक-कार्यम

प्र-3 चित्रंदृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि च प्रयुज्य वाक्यानि रचयत(

(लिखति, कक्षायाम, श्यामपट्टे, लिखन्ति, सः, पुस्तिकायाम, शिक्षकः, छात्राः, उत्तराणि, प्रश्नम, ते)

(क० सः शिक्षकः कक्षायाम् श्यामपट्टे प्रश्नम् लिखति।

९ख० ते छात्राः पुस्तिकायाम् उत्तराणि लिखन्ति।

९ग० शिक्षकः बालकः पदम्लिखित।

९घ० केय न्छात्राः श्यायपट्टम् पश्यन्ति।

९ङ० तत्र एकं पुस्तक म्मंचे अस्ति।

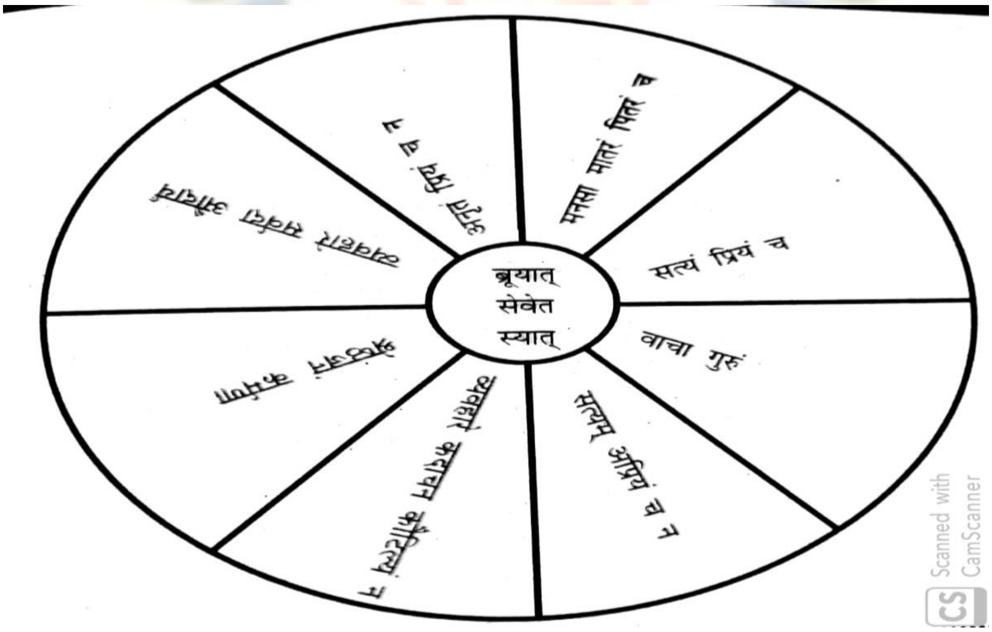

Scanned with CamScanner

(क) अनृतं प्रियच न ब्रूयात्।
(ख) व्यवहारे सर्वदा औदार्यं स्यात्।
(ग) श्रेष्ठजनं कर्मणा सेवेत्।
(घ) व्यवहारे कदाचन कौटिल्यं न स्यात्।
(ङ) सत्यमंअप्रियं च न ब्रूयात्।
(च) वाचा गुरुं सेवेत्।
(छ) सत्यं प्रियं च ब्रूयात्।
(ज) मनसा मातरं पितरं च सेवेत्।

प्र–5 चित्रंदृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि च प्रयुज्य वाक्यानि रचयत(
(कृषकाः, कृषकौ, एते, धान्यम्, एषः, कृषकः, एतौ, क्षेत्रम्, कर्षति, कुरुतः, खननकार्यम्, रोपयन्ति)

(क) एष: कृषक: क्षेत्रम् कर्षति।
(ख) एतौ कृषकौ खननकार्यम् कुरुत:।
(ग) एते कृषका: धान्यम् रोपयन्ति।

प्र–6 चित्राणि गणयित्वातदधः संख्यावाचक शब्दं लिखत(

	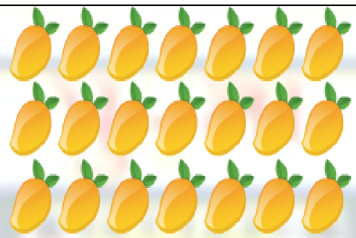	
अष्टादश	**एकविंशतिः**	**पञ्चदश**
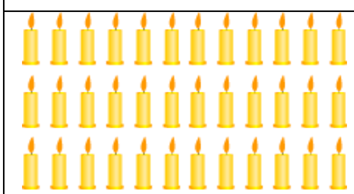	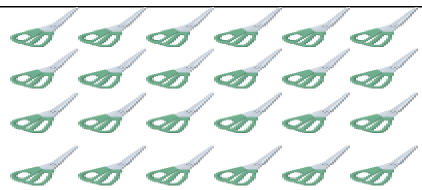	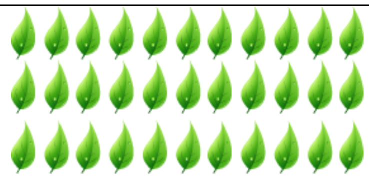
83\i5.xt\	**चतुर्विंशतिः**	**त्रयस्त्रिंशत्**

प्र–7 अधोलिखिता न्समयवाचकान् अङ्का न्पदेषु लिखत(

- 10.30 सार्ध द्दशवादनम्
- 5.00 पञ्चवादनम्
- 7.00 सप्तवादनम्
- 3.30 सार्धत्रिवादनम्
- 2.30 सार्धद्विवादनम्
- 9.00 नववादनम्
- 11.00 एकादशवादनम्
- 12.30 सार्धद्वादशवादनम्
- 4.30 सार्धचुतर्वादनम्
- 8.00 अष्टवादनम्
- 1.30 सार्धएकःवादनम्
- 7.30 सार्धसप्तवादनम्

प्र–8 मञ्जूषातःक्रियापदं चित्वा वाक्यानि पूरयत(

(अभिनन्दति**,** भक्षयिष्यामः, इच्छामि, वदिष्यामि**,** उड्डीयते**,** प्रतिवसित स्म)

(क) हंसाभ्यां सह कूर्मोऽपि **उड्डीयते।**

(ख) अहं किञ्चिदपि न **वदिष्यामि।**

(ग) यःहितकामानां सुहृदां वाक्यं न **अभिनन्दति।**

(घ) एकः कूर्मःअपि तत्रैव **प्र तिवसित** स्म।

(ङ) अहम् आकाशमार्गेण अन्यत्र गन्तुम् **इच्छामि।**

(च) वयं गृहं नीत्वा कूर्मं **भक्षयिष्यामः।**

प्र–9 मञ्जूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत(

(षड्, त्रिंशत्, एकत्रिंशत्, दौ , द्वादश, अष्टाविंशतिः)

(क) **षड्** ऋतवः भवन्ति।

(ख) मासाः **द्वादश** भवन्ति।

(ग) एकस्मिन्मासे **त्रिंशत्** अथवा **एकत्रिंशत्** दिवसाःभवन्ति।

(घ) फरवरी-मासे सामान्यतः **<u>अष्टाविंशतिः</u>** दिनानिभवन्ति।

(ङ) मम शरीरे **<u>द्वौ</u>** हस्तौस्तः।

प्र–10 मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा वाक्यानि पूरयत(

(अलम्, अन्तः, बहिः, अधः, उपरि)

(क)वृक्षस्य **<u>उपरि</u>** खगाःवसन्ति।

(ख) **<u>अलम्</u>** विवादेन।

(ग) वर्षाकाले गृहात् **<u>बहिः</u>** मागच्छ।

(घ) मञ्चस्य **<u>अधः</u>** श्रोतारः उपविष्टाः सन्ति।

(ङ) छात्राः विद्यालयस्य **<u>अन्तः</u>** प्रविशन्ति।

प्र–11 मञ्जूषातः अव्यय पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत(

(तथा**,** न**,** कदाचन**,** सदा**,** च**,** अपि **)**

(क) भक्तः **<u>सदा</u>** ईश्वरं स्मरति।

(ख) असत्यं **<u>न</u>** वक्तव्यम्।

(ग) प्रियं **<u>तथा</u>** सत्यं वदेत्।

(घ) लता मेधा **<u>च</u>** विद्यालयं गच्छतः।

(ङ) **<u>अपि</u>** कुशाली भवान्?

(च) महात्मागान्धी **<u>कदाचन</u>** अहिंसां न अत्यजत्।

व्याकरण

प्र–12 रेखाङ्गितपदानि अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-

(1) <u>सत्येन</u> वाति वायुः।

उत्तर– <u>केन</u> वाति वायुः ?

(2) <u>सद्भिः</u> एव सहासीत।

उत्तर– <u>काभिः</u> एव सहासीत ?

(3) <u>वसुन्धरा</u> बहुरत्ना भवति।

उत्तर– <u>का</u> बहुरत्ना भवति ?

(4) <u>विद्यायाः</u> संग्रहेषु त्यक्तलज्जः सुखी भवेत्।

उत्तर– <u>कस्याः</u> संग्रहेषु त्यक्तलज्जः सुखी भवेत् ?

(5) सद्भिः <u>मैत्रीं</u> कुर्वीत।

उत्तर– काभिः मैत्रीं कुर्वीत ?

(6) मृत्युः न प्रतीक्षते।

उत्तर–**कः** न प्रतीक्षते ?

(7) कलहं कृत्वा नरः दुःखी भवति।

उत्तर––**किं** कृत्वा नरः दुःखी भवति ?

(8) पितरं कर्मणा सेवेत।

उत्तर–क कर्मणा सेवेत ?

(9) व्यवहारे मृदुता श्रेयसी।

उत्तर–व्यवहारे **का** श्रेयसी ?

(10) रमायाः पिता समाजस्य प्रतारणाम् असहत।

उत्तर– **कस्याः** पिता समाजस्य प्रतारणाम् असहत ?

(11) पत्युः मरणानन्तरं रमाबाई महाराष्ट्रं प्रत्यागच्छत्।

उत्तर–**कस्य** मरणानन्तरं रमाबाई महाराष्ट्रं प्रत्यागच्छत् ?

(12) रमाबाई मुम्बईनगरे 'शारदा-सदनम्' अस्थापयत्।

उत्तर–रमाबाई **कुत्र** 'शारदा–सदनम्' अस्थापयत् ?

(13) 1922 तमे ख्रिष्टाब्दे रमाबाई-महोदयायाः निधनम् अभवत्।

उत्तर–1922 तमे ख्रिष्टाब्दे **कस्याः** निधनम् अभवत् ?

(14) स्त्रियः शिक्षां लभन्ते स्म।

उत्तर–**कस्मै** शिक्षां लभन्ते स्म ?

(15) अस्माकं त्रिवर्णध्वजः विश्वविजयीभवेत्।

उत्तर–अस्माकं **कः** विश्वविजयी भवेत् ?

(16) स्वधर्मात् प्रमादं वयंचकुर्याम।

उत्तर–स्वधर्मा **त्किम्**वयंन कुर्याम ?

(17) एतत्सर्वम् अस्माकं नेतृणां सद्बुद्धेः सत्फलम्।

उत्तर–एतत्सर्वम् अस्माकं नेतृणां **कैः** सत्फलम् ?

(18) शत्रूणां समक्षं विजयः सुनिश्चितःभवेत्।

उत्तर–**कस्य** समक्षं विजयःसुनिश्चितःभवेत् ?

प्र–13 मञ्जूषातः समानार्थकपदानि चित्वा लिखत–

- प्राप्य लब्ध्वा
- कुशलाः दक्षाः

- हर्षस्य प्रसन्नतायाः
- देहस्य शरीरस्य
- वैद्यम् चिकित्सकम्

- शिलायां प्रस्तरे
- पशवः जन्तवः
- अम्बा माता
- नेत्राणि नयनानि
- तूष्णीम् मौनम्

प्र–14 विलोमपदानि योजयत(

- अधः उपरि
- अन्तः बहिः
- दुर्बुद्धे! सुबुद्धे!
- उच्चैः नीचैः
- दुर्लभम् सुलभम्

प्र–15 उदाहरणानुसारं पद रचनां कुरुत(

यथा	वसतिस्म =	अवसत्।
(क)	पश्यतिस्म =	अपश्यत्।
(ख)	तपतिस्म =	अतपत्।
(ग)	चिन्तयतिस्म =	अचिन्तयत्।
(घ)	वदतिस्म =	अवदत्।
(ङ)	गच्छतिस्म =	अगच्छत्।

साहित्य

प्र–16 –एकपदेन उत्तरत–

(1) पृथिव्यां कति रत्नानि?

उत्तर–पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि।

(2) मूढैःकुत्र रत्नसंज्ञा विधीयते ?

उत्तर–मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते।

(3) पृथिवी केन धार्यते ?

उत्तर–पृथिवी सत्येन धार्यते।

(4) कैःसङ्गितं कुर्वीत ?

उत्तर–सद्भिःसङ्गितं कुर्वीत।

(5) लोकेवशी कृतिः का ?

उत्तर–लोकेवशीकृतिः क्षमा।

(6) कूर्मस्य किं नाम आसीत्?

उत्तर -कूर्मस्य कम्बुग्रीवः नाम आसीत्

(7) सरस्तीरे के आगच्छन्?

उत्तर - सरस्तीरे धीवराः आगच्छन्।

(8) कूर्मः केन मार्गेण अन्यत्र गन्तुम् इच्छति?

उत्तर -कूर्मःआकाशमार्गेण अन्यत्र गन्तुम् इच्छति।

(9) लम्बमानं कूर्मं दृष्ट्वा के अधावन्?

उत्तर -लम्बमानं कूर्मं दृष्ट्वा गोपालकाः अधावन्।

(10) कस्य भवने सर्वविधानि सुख साधनानि आसन्?

उत्तर -श्रीकण्ठस्य भवने सर्व विधानि सुखसाधनानि आसन्।

(11) कस्य गृहेकोऽपि भृत्यः नास्ति?

उत्तर -कृष्णमूर्तेः गृहेकर्मकराः भृत्यः नास्ति।

(12) श्रीकण्ठस्य आतिथ्यम्के अकुर्वन्?

उत्तर -श्रीकण्ठस्य आतिथ्य म्कृष्णमूर्तेः पितरौ अकुर्वन्

(13) सर्वदा कुत्र सुखम्?

उत्तर -सर्वदा स्वावलम्बने सुखम्।

(14) श्रीकण्ठः कृष्णमूर्तेः गृहंकदा अगच्छत्?

उत्तर -श्रीकण्ठः कृष्णमूर्तेः गृहंप्रातः नववादने अगच्छत्।

(15) कृष्णमूर्तेः कति कर्मकराः सन्ति?

उत्तर -कृष्णमूर्तेः अष्टौ कर्मकराः सन्ति।

(16) मञ्चे कति बालक वयः उपविष्टाः सन्ति?

उत्तर -मञ्चे चत्वारः बालकवयः उपविष्टाः सन्ति।

(17) के कोलाहलं कुर्वन्ति?

उत्तर -श्रोतारः कोलाहलं कुर्वन्ति।

(18) गजाधरः कम्उद्दिश्य काव्यं प्रस्तौति?

उत्तर -गजाधरः आधुनिकं वैद्यम् उद्दिष्य काव्यं प्रस्तौति।

(19) तुन्दिलःकस्यउपरिहस्तम्आवर्त्तयति?

उत्तर -तुन्दिलः तुन्दस्य उपरि हस्तम् आवर्त्तयति।

(20) लोके पुनःपुनः कानि भवन्ति?

उत्तर -लोके पुनःपुनः शरीराणि भवन्ति।

(21) किं कृत्वा घृतं पिबेत्?

उत्तर -श्रमं कृत्वा घृतं पिबेत्

(22) 'पण्डिता' 'सरस्वती' इति उपाधिभ्यां का विभूषिता?

उत्तर -'पण्डिता' 'सरस्वती' इति उपाधिभ्यां पंडितारमाबाई विभूषिता।

(23) रमाकुतः संस्कृत शिक्षां प्राप्तवती?

उत्तर -रमा स्वमातुः संस्कृत शिक्षां प्राप्तवती।

(24) रमाबाई केन सह विवाहम् अकरोत्?

उत्तर -रमाबाई विपिनबिहारी दासेन सह विवाहम् अकरोत्।

(25) कासां शिक्षायै रमाबाई स्वकीयं जीवनम्अर्पितवती?

उत्तर -नारीणां शिक्षायै रमाबाई स्वकीयं जीवनम् अर्पितवती।

(26) रमाबाई उच्च शिक्षार्थं कुत्र आगच्छत्?

उत्तर–रमाबाई उच्च शिक्षार्थं इंग्लैण्डदेशं आगच्छत्।

(27) कः न प्रतीक्षते?

उत्तर–मृत्युः

(28) सत्यता कदा व्यवहारे स्यात्?

उत्तर -सर्वदा

(29) किं ब्रूयात्?

उत्तर -सत्यम्/_प्रियम्

(30) केन सह कलहं कृत्वा नरःसुखी न भवेत्?

उत्तर -मित्रेण

(31) कः महारिपुः अस्माक शरीरे तिष्ठति?

उत्तर -आलस्यम्

(32) तपः प्रभावा त्के सखायःजाताः?

उत्तर -तपःप्रभावा त्हिंस्रपशवोपि सखायःजाताः।

(33) पार्वती तपस्यार्थं कुत्र अगच्छत्?

उत्तर -पार्वती तपस्यार्थं गौरीशिखरम् अगच्छत्।

(34) कः श्मशाने वसति?

उत्तर-शिवःश्मशाने वसति।

(35) शिवनिन्दां श्रुत्वा का क्रुद्धा जाता?

उत्तर-शिवनिन्दां श्रुत्वा पार्वती क्रुद्धा जाता।

(36) वटुरूपेण तपोवनं कःप्राविशत्?

उत्तर-वटुरूपेण तपोवनं शिवः प्राविशत्।

(37) अस्माकं ध्वजे कति वर्णाः सन्ति?

उत्तर -अस्माकं ध्वजे त्रयः वर्णाः सन्ति।

(38) त्रिवर्णेध्वजे शक्त्याः सूचकः कः वर्णः?

उत्तर -त्रिवर्णे ध्वजे शक्त्याः सूचकः केशरवर्णः।

(39) अशोकचक्रं कस्य द्योतकम् अस्ति?

उत्तर -अशोकचक्रं प्रगतेः न्यायस्य च द्योतकम्अस्ति।

(40) त्रिवर्णःध्वजःकस्य प्रतीकः?

उत्तर -त्रिवर्णःध्वजः स्वाधीनतयाः राष्ट्रगौरवस्य च प्रतीकः।

प्र-17 अशुद्धं पदं चिनुत।

(क) **<u>गमन्ति</u>**, यच्छन्ति, पृच्छन्ति, धावन्ति।

(ख) रामेण, गृहेण, सर्पेण, **<u>गजेण</u>**।

(ग) लतया, **<u>मातया</u>**, रमया, निशया।

(घ) लते, रमे, **<u>माते</u>**, प्रिये।

(ङ) लिखति, गर्जति, फलति, **<u>सेवति।</u>**

प्र-18 उपयुक्तथनानां समक्षम्'आम्' अनुपयुक्त कथनानां समक्षं'न' इति लिखत

(1) प्रातःकाले ईश्वरं स्मरेत्।	आम्
(2) अनृतं ब्रूयात।	न
(3) मनसा श्रेष्ठजनं सेवेत।	आम्

(4) मित्रेण कलहं कृत्वाजनःसुखी भवति।	न
(5) श्वःकार्यम् अद्य कुर्वीत।	आम्

(6) प्रातःकाले ईश्वरं स्मरेत्।	आम्
(7) अनृतं ब्रूयात।	न
(8) मनसा श्रेष्ठजनं सेवेत।	आम्
(9) मित्रेण कलहं कृत्वाजनःसुखी भवति।	न
(10) श्वःकार्यम् अद्य कुर्वीत।	आम्

(11) अस्माकं राष्ट्रस्य ध्वजे त्रयःवर्णाः सन्ति।	आम्
(12) ध्वजे हरितवर्णः शान्तेः प्रतीकःअस्ति।	न
(13) ध्वजे केशरवर्णः शक्त्याः सूचकःअस्ति।	आम्
(14) चक्रे त्रिंशत्अराः सन्ति	न
(15) चक्रं प्रगतेः द्योतकम्।	आम्

प्र-19 समुचित मेलनं कृत्वा लिखत

क	ख
• केशरवर्णः	शौर्यस्य त्यागस्य च सूचकः।
• हरितवर्णः	सुषमायाःउर्वरतायाःच सूचकः।
• अशोकचक्रम्	प्रगतेःन्यायस्य च प्रवर्तकम्।
• त्रिवर्णःध्वजः	स्वाधीनतायाः राष्ट्रगौरवस्य च प्रतीकः।
• त्रिवर्णध्वजस्य स्वीकरणं	22 जुलाई 1947 तमे वर्षे जातम्।

प्र-20 -यथायोग्यं श्लोकांशान् मेलयत-

१- क ख

धनधान्यप्रयोगेषु	विद्यायाः संग्रहेषुच।
विस्मयो न हि कर्त्तव्यः	बहुरत्ना वसुन्धरा।
सत्येन धार्यते पृथ्वी	सत्येन तपते रविः।
सद्भिर्विवादं मैत्रीं च	नासद्भिःकिञ्चिदाचरेत्।
आहारे व्यवहारे च	त्यक्तलज्जःसुखीभवेत्।

२- क ख

पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि	जलमन्नं सुभाषितम।
सत्येन वाति वायुश्च	सर्वे सत्ये प्रतिष्ठितम।
दाने तपसि शौर्ये च	विज्ञाने विनये नये।
क्षमावशीकृतिर्लोके	क्षमया किं न साध्यत।

प्र-21-अधोलिलितवाक्यानि कः कं प्रति कथयति इति लिखत-

किसने किससे कहा-	कःकथयति	कं प्रति कथयति
-अहं युवाभ्यां सह आकाशमार्गेण	कूर्मः	हंसौ प्रति
-अत्र कः उपायः ?	हंसौ	कच्छपः
-अहम उत्तरं न दास्यामि।	कूर्मः	हंसौ प्रति
-युयं भस्म खादत।	कूर्मः	अकथयत प्रति